

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Karta źródłowa Etyka w edukacji Część modułu/ E

Kontekst:

Między poznaniem a działaniem: jakie jest miejsce etyki w edukacji?

Jedną z cech ludzkich jest niewątpliwie niezadowolenie ze stanu otoczenia, które człowiek stara się nieustannie modyfikować – z większym lub mniejszym powodzeniem. Ta obserwacja doprowadzi niektórych filozofów (i nie tylko ich) do kwestionowania takiego rodzaju działania. Przychodzi w związku z tym na myśl koncepcja motywacji, która jest często przywoływana przez wielu działaczy społecznych. Jeśli zastanawiamy się nie tylko nad tym, co popycha do działania (intencji do działania), ale nad tym, co w świadomości usprawiedliwia to działanie, wchodzimy w pole etyki, które można tu podsumować dwoma pytaniami: co mamy robić oraz co jest konieczne, aby wiedzieć (w sensie naukowym), jak działać. Filozof Emmanuel Kant (1786) zastanawiał się, jak kierować własnymi myślami, a Edgar Morin (2004) pokazuje nam potrzebę połączenia dobrego myślenia i dobrego działania. Takie pytania stanowią rdzeń tego, co nazywa się filozofią działania.

Celem niniejszego materiału jest zainicjowanie refleksji i wyjście od tych dwóch pytań, aby umożliwić uczniom wspólną rozmowę na temat etyki jako tematu istotnego i omawianego w dziedzinie edukacji i niepełnosprawności.

Realizując to działanie można pracować w dwóch etapach: najpierw dowiedzieć się, o czym mówimy, kiedy mówimy o etyce, a następnie zastanowić się, co moglibyśmy nazwać etyką stosowaną.

1 – Czym jest etyka?

Biorąc pod uwagę obecne wątpliwości, pytanie o etykę musi nawiązywać do wartości, a punktem wyjścia może być podejście zaproponowane przez Hipokratesa (410 p.n.e.) w traktacie o epidemiach, który pyta, jak być użytecznym – pomagać, a nie szkodzić (*primum non nocere*). Z J.J. Rousseau zbadamy z kolei kluczowe pytania dotyczące natury człowieka. E. Kant, z jego imperatywem kategorycznym, proponuje nam "działanie zawsze tak, aby podstawa waszego działania mogła być uznana za zasadę uniwersalną". Max Weber proponował podwójny wymiar podejścia etycznego: etykę przekonań i etykę odpowiedzialności. Nauka nie może ustalić wartości, a ocena wartości, na której opiera się działanie, nie może mieć podstawy wyłącznie w nauce. O to, jaką planetę pozostawimy naszym dzieciom, pytają nas Hans Jonas oraz Jorge Semprun.

Wreszcie, według Luc'a Ferry'ego (2013) w "Krótkiej historii etyki", zbadamy pięć głównych poglądów moralnych, które następowały po sobie w toku dziejów. Poruszona zostanie również kwestia "relatywizmu kulturowego", która jest dziś przedmiotem ogromnego zainteresowania.

Ten krótki kurs pozwoli nam zdefiniować pewne pojęcia (etyka, moralność, wartość, deontologia, aksjologia...), jak również uchwycić to, co można określić jako podejście etyczne pojmowane w potrójnym wymiarze:

- Etyka przekonań realizowana poprzez nasze intencje.
- Etyka odpowiedzialności realizowana poprzez konsekwencje naszych działań.
- Etyka rozważań na temat decyzji, które należy podjąć, aby kontynuować życie we wspólnocie.

2 - Podejście do działania etycznego.

Pierwsza część refleksji skłania nas do rozważenia kwestii naszej odpowiedzialności za własne działania („Mój czyn to ja”, jak mówi Orestes w sztuce J.P. Sartre'a "Muchy"). W drugiej części przyjrzymy się temu pytaniu z bardziej zbiorowego punktu widzenia, a mianowicie z punktu widzenia organizacji pracy, i to w bardzo szczególnym kontekście edukacji dzieci, bez względu na ich uwarunkowania fizyczne czy psychiczne. Związek z pierwszą częścią jest tu oczywisty (zob. Hans Jonas i Jorge Semprun).

Najpierw zadamy pytanie o społeczną i moralną odpowiedzialność instytucji i ich etykę, poczynając od tego, co proponuje J. Orsoni (1989): "Etyka jest punktem odniesienia dla ludzi podejmujących działania, który gwarantuje prymat interesu ogólnego nad interesem jednostki; poszanowanie etyki ogranicza powstawanie zachowań dewiacyjnych i zwiększa poziom moralności i refleksji władzy". W tym miejscu szczególnie wewnętrzny wymiar tej odpowiedzialności będzie przedmiotem naszych rozważań w szczególności w odniesieniu do refleksji liderów i osób zarządzających.

W ten sposób zbadamy, w jak działania i inicjatywy instytucjonalne mogą być postrzegane jako podejście integrujące kwestie etyczne zarówno pod względem celów, jak i procedur. Powiązanie z podejściem jakościowym nabiera tutaj pełnego znaczenia w refleksji nad tym, w jaki sposób wartości są postrzegane jako jeden punktów odniesienia dla oceny jakościowej. Prowadzi to do kolejnego istotnego pytania: Jakie miejsce w życiu danej struktury zajmuje debata?

Przy ostatecznej refleksji nad stosowanym podejściem etycznym, będziemy w stanie odpowiedzieć na pytanie o etyczne podstawy ochrony dzieci, niezależnie od ich statusu i uwarunkowań. W końcu także (ale nie wyczerpując tematu), będziemy w stanie odnieść się do stwierdzenia filozofa Michela Foucaulta: „Podmiot etyczny nie tworzy się przez swoją relację do prawa, którego przestrzega, ale przez wypracowanie formy relacji do siebie samego, która pozwala jednostce stanowić siebie jako podmiot postępowania moralnego."